

NARODZINY PAŃSTWA POLSKIEGO. MIESZKO I BOLESŁAW CHROBRY I JEGO PAŃSTWO

Wybór tekstów źródłowych z poleceniami

ŹRÓDŁO A

Początki dynastii Piastów w wersji Galla Anonima.

Młody Siemowit, syn Piasta, wzrastał w siły i lata i z dnia na dzień postępował i rósł w zacność do tego stopnia, że król królów i książę książąt [tj. Bóg] za powszechną zgodą ustanowił go księciem Polski, a Popiela wraz z potomstwem doszczętnie usunął z królestwa. Opowiadają też starcy sędziwi, że ów Popiel wypędzony z królestwa tak wielkie cierpiał prześladowania od myszy, iż z tego powodu przewieziony został przez swoje otoczenie na wyspę, gdzie tak długo w drewnianej wieży broniono go przed owymi rozwścieczonymi zwierzętami, które tam przepływały, aż opuszczony przez wszystkich dla zabójczego smrodu [unoszącego się z] mnóstwa pobitych [myszy], zginął śmiercią najhaniebniejszą, bo zagryziony przez [te] potwory.

Lecz dajmy pokój rozpamiętywaniu dziejów ludzi, których wspomnienie zaginęło w niepamięci wieków i których skaziły błędy bałwochwalstwa, a wspomniawszy ich tylko pokrótce, przejdźmy do głoszenia tych spraw, które utrwaliła wierna pamięć.

Siemowit tedy, osiągnąwszy godność książęcą, młodość swą spędzał nie na rozkoszach i płochych rozrywkach, lecz oddając się wytrwałej pracy i służbie rycerskiej, zdobył sobie rozgłos zacności i zaszczytną sławę, a granice swego księstwa rozszerzył dalej niż ktokolwiek przed nim. Po jego zgonie na jego miejsce wstąpił syn jego, Lestek, który czynami rycerskimi dorównał ojcu w zacności i odwadze. Po śmierci Lestka nastąpił Siemomysł, jego syn, który pamięć przodków potroił zarówno urodzeniem, jak godnością. Ten zaś Siemomysł spłodził wielkiego i sławnego Mieszka, który pierwszy nosił to imię.

Anonim tzw. Gall, Kronika polska, Wrocław-Warszawa-Kraków 1989.

Praca z tekstem

1. Kto, według Galla Anonima, powołał dynastię Piastów na tron gnieźnieński?
2. Dlaczego kronikarz uważał dzieje Popiela za niewarte rozpamiętywania?
3. Jakie zasługi i cnoty przypisał przodkom Mieszka I?
4. Przypomnij legendę o Popielu. Jaki był powód ataku myszy na księcia?

ŹRÓDŁO B

Opis organizacji sił zbrojnych Mieszka I według Ibrahima ibn Jakuba.

Obszerne państwo w krainach Słowian, nad morzem, wśród gęstych lasów, przez które trudno się wojskom przedzierać. Imię króla jego [jest] Mieszko; zostało ono nazwane jego imieniem. Jest to państwo obfitujące w żywność, mięso i rybę. Jego król posiada piesze oddziały, ponieważ konnica nie może poruszać się w tych krajach. Do niego należą daniny [pobierane] w jego państwie. Oddziałom swoim daje co miesiąc żółd, a w razie potrzeby daje im konie, siodła, uzdy, broń i wszystko, czego potrzebują. A kto się urodzi, temu król przydziela żółd, czy będzie płci męskiej czy żeńskiej. Gdy zaś dziecię dorosnie, to jeżeli jest chłopcem, żeni go; bierze od jego ojca wiano i wręcza je ojcu tej kobiety.

Pobierane przez [Mieszka] opłaty stanowią odważniki handlowe [tj. monety lub kruszec]. Idą one na żółd jego mężów. Ma on 3000 pancernych¹ podzielonych na oddziały, a setka ich znaczy tyle, co dziesięć secin [tj. setek] innych wojowników.

Cyt. za: G. Labuda, *Słowiańszczyzna pierwotna. Wybór tekstów*, Warszawa 1954.

¹ Pancerni – wojownicy konni okryci kolczugą.

Praca z tekstem

1. Skąd książę czerpał środki na utrzymanie swoich wojowników?
2. W jaki sposób byli wynagradzani wojownicy Mieszka I?
3. Jakie sprzeczności zawiera powyższy przekaz?
4. Przedstaw zasady ówczesnej organizacji państwa i prawa książęcego. Skąd Mieszko brał „konie, siodła, uzdy, broń i wszystko, czego potrzebują”?

ŹRÓDŁO C

Datowany na rok 990 epizod wojny polsko-czeskiej o Małopolskę i Śląsk w relacji saskiego kronikarza z pocz. XI w. – Thietmara z Merseburga.

W tym czasie Mieszko i Bolesław¹ popadli w spór i wielce na się wzajem nastawali. Bolesław przyzwał na pomoc Luciców, którzy zawsze byli wierni zarówno jemu, jak jego przodkom, Mieszko zaś zwrócił się o pomoc do cesarzowej². Cesarzowa, która podówczas znajdowała się w Magdeburgu, wysłała arcybiskupa Gizylera i grafów [saskich]. Ci, wyruszywszy w sile zaledwie czterech oddziałów, przybyli do kraju Słupian³ i tam rozbili obóz nad jeziorem.

13 lipca nadciągnął Bolesław ze swoimi w szyku bojowym. Z obu stron wysłano posłów. Zawartszy pokój, [Bolesław] zwrócił się do naszych książąt z prośbą, aby udali się wraz z nim do Mieszka i pomogli mu przez swe wstawiennictwo u tegoż w odzyskaniu zabranych posiadłości. Nasi przystali na to. Bolesław przybył wraz z nimi nad Odrę i wyprawił posłów do Mieszka z wiadomością, że ma w swoim ręku jego sprzymierzeńców. Jeżeli Mieszko zwróci mu zabraną część państwa, pozwoli im odejść cało, w przeciwnym wypadku zgladzi ich wszystkich. Lecz Mieszko tak mu na to odpowiedział: Jeżeli król [niemiecki] chce ratować swoich ludzi lub śmierć ich pomścić, niechaj to czyni! Jeżeli jednak to nie nastąpi, to on, Mieszko, nie myśli z ich powodu ponosić jakiegokolwiek straty. Gdy te słowa doszły do Bolesława, wypuścił wszystkich naszych, lecz złupił i spalił, co tylko mógł w okolicy.

Kronika Thietmara, Poznań 1953.

¹ Bolesław II Starszy – książę czeski w latach 972–999, późniejszy rywal Mieszka I w walce o Śląsk i Małopolskę.

² Mowa o cesarzowej Teofano, która rządziła wówczas w imieniu niepełnoletniego Ottona III.

³ Kraj Słupian znajdował się na terenie Dolnych Łużyc (dzisiejsze wsch. Niemcy).

Praca z tekstem

1. Do kogo zwrócił się o pomoc książę czeski, a kogo poprosił o wsparcie Mieszko I?
2. Jaką rolę w konflikcie odegrali panowie sascy przysłani przez cesarzową?
3. W jaki sposób książę czeski próbował wymusić na Mieszku I zwrot zajętych ziem?
4. Dlaczego Bolesław wypuścił swoich zakładników?
5. Znajdź informacje o cesarzowej Teofano. Z jakiego pochodziła rodu?

ŹRÓDŁO D

Siły zbrojne Bolesława Chrobrego w opisie Galla Anonima.

Większe są zaiste i liczniejsze czyny Bolesława, aniżeli my to możemy opisać lub prostym powiedziec słowem. Bo jakież to rachmistrz potrafiłby mniej więcej pewną cyfrą określić żelazne jego hufce, a cóż dopiero przytoczyć opisy zwycięstw i tryumfów takiego ich mnóstwa! Z Poznania bowiem [miał] 1300 pancernych i 4000 tarczowników¹, z Gniezna 1500 pancernych i 5000 tarczowników, z grodu Władysława [tj. Włocławka] 800 pancernych i 2000 tarczowników, z Giecza 300 pancernych i 2000 tarczowników. [Co do rycerstwa] z innych miast i zamków, [to] wyliczać [je] byłby to dla nas długi i nieskończony trud, a dla was może uciążliwym byłoby tego słuchać. Lecz by wam oszczędzić żmudnego wyliczenia, podam wam bez liczby ilość tego mnóstwa: więcej mianowicie miał król Bolesław pancernych, niż cała Polska ma za naszych czasów tarczowników; za czasów Bolesława tyle prawie było w Polsce rycerzy, ile za naszych czasów znajduje się ludzi wszelakiego stanu.

Anonim tzw. Gall, Kronika polska, Wrocław-Warszawa-Kraków 1989.

¹ Tarczownicy – prawdopodobnie piechota, której główną bronią odporną była tarcza, również do osłony innych wojów np. łuczników.

Praca z tekstem

1. Jak, według autora, były zorganizowane siły zbrojne Bolesława Chrobrego?
2. Czym różniły się piastowskie siły zbrojne w opisie Galla Anonima i Ibrahima ibn Jakuba (por. źródło B)?
3. Gall Anonim odwołuje się w porównaniach do „naszych czasów”. Jakie to czasy? Określ z dokładnością do połowy stulecia.
4. Jaki wniosek można wyciągnąć co do stanu populacji w Polsce w czasach Chrobrego i Galla Anonima?

ŹRÓDŁO E

Kryzys państwa Piastów według Galla Anonima.

Tymczasem królowie i książęta sąsiedni, każdy od swojej strony, gnębili Polskę i do swego władztwa każdy przyłączał miasta i grody graniczne lub zdobywszy, równał [je] z ziemią. I choć tak wielkie krzywdy i klęski znosiła Polska od obcych, to jeszcze nie rozsądniej i sromotniej dręczona była przez własnych mieszkańców. Albowiem niewolnicy powstali na panów, wyzwolenicy przeciw szlachetnie urodzonym, sami się do rządów wynosząc, i jednych na odwrót zatrzymali u siebie w niewoli, drugich pozabijali, a żony ich pobrali w sprośny sposób i zbrodniczo rozdrapali dostojęstwa. Nadto jeszcze, porzucając wiarę katolicką – czego nie możemy wypowiedzieć bez płaczu i lamentu – podnieśli bunt przeciw biskupom i kapłanom Bożym i niektórym z nich, jakoby w zaszczytniejszy sposób, mieczem zgładzili, a innych, jakoby rzekomo godnych lichszej śmierci, ukamienowali.

W końcu zaś zarówno od obcych, jak i od własnych mieszkańców Polska doznała takiego spustoszenia, że w zupełności niemal obrona została z bogactw i ludzi. Wtedy to Czesi zniszczyli Gniezno i Poznań i zabrali ciało św. Wojciecha. A wspomniane miasta tak długo pozostały w opuszczeniu, że w kościele św. Wojciecha męczennika i św. Piotra apostoła dzikie zwierzęta założyły swe legowiska.

Anonim tzw. Gall, Kronika polska, Wrocław-Warszawa-Kraków 1989.

Praca z tekstem

1. Kim, według kronikarza, byli buntownicy?
2. Przeciw komu skierowany był bunt?
3. Jak kryzys państwa wykorzystali sąsiedni władcy? Wymień dwóch najważniejszych.
4. Podaj imię czeskiego księcia, który złupił Wielkopolskę.
5. Co było bezpośrednim skutkiem wydarzeń opisanych w końcowym akapicie?